

**A vértanúság
lélektana** Kelemen Erzsébet:
Tiszta szándék,
Püski Kiadó, Bp., 2010.

Kelemen Erzsébet sokműfajú író: jelent már meg drámakötete, írt díjnyertes ifjúsági regényt, rendszeresen publikál verseket és képverseket, foglalkozik irodalomelmélettel, irodalomkritikával (a vizuális költészetéről írott tanulmányai – különös tekintettel a Papp Tiborra vonatkozó munkákra – megkerülhetetlenek a téma kutatói számára). Ezúttal a történelmi múltat idéző prózával jelentkezett. A mű 2007-ben a Magyar Írószövetség és a Honvédelmi Minisztérium közös pályázatán díjat nyert – s bár folyóiratban időközben már megjelent – csak most kerülhet a szélesebb olvasóközönség elé.

Kelemen Erzsébet fiktív naplója gróf Batthyány Lajos mártír miniszterelnök alakját és életének utolsó két hónapját idézi. A naplót láb- és oldalgjegyzetszerűen valószínű emlékezők, levélrészletek, magyarázószövegek színesítik, így az olvasó egy háromszótagú szövegépítményen keresztül párhuzamosan több síkon is nyomon követheti Batthyány fogságban eltöltött napjait, a bírósági procedúra embert őrölő időszakát, és azt a lélektani feszültséget, amelyet a letartóztatás, a szabadságharc bukása, a vádhatóság preconcepciókon alapuló, és a vádlott érvelését figyelmen kívül hagyó, semmibe vevő magatartása eredményez.

Bár a szövegben valóság és fantázia keveredik, de lélektani szempontból mindenképpen hiteles eseménysornak vagyunk tanúi. Vélhetően hasonlóan érezhetett, gondolkodhatott a történet hőse. Mint azt a könyv mellékletét képező tanulmányában Bertha Zoltán megállapítja: „...egy valóban tiszta szándékú és gondolkodású, de éppen a legnemesebb progresszív törekvései miatt alantas érdekek kelepécéjébe zuhant vértanú hős heroikus erőfeszítéseit és vívódásait úgy jeleníti élővé, hogy abba magyar történelmünk egész tragikus sorsdrámája is katartikusan belesűrűsödhetik”.

Batthyány személyes tragédiája ugyanis a magyarság tragédiája is. Sorsának beteljesülése egyúttal a nemzeti függetlenség sárba tiprását, féktelen terrort és vérszomjas bosszút eredményez. A napló egyrészt a kihallgatásokon, a bírósági tárgyalásokon történeteket idézi fel, másrészt a börtönbe beszívárgó híreken keresztül a párhuzamosan történő ese-

ményeknek is tanúi leszünk, és mindezek mellett előkerülnek az emlékek is (a magánéletiek éppúgy felidéződnek, mint a reformkor és a szabadságharc eseményeinek fontosabb pillanatai).

Az írást drámai monológként értelmezhetjük. A feszültséget jól érzékeltetik az eltérő hosszúságú szövegelemek. Néha csak egy-egy odavetett mondat idézi a főhősben feszülő indulatokat, máskor hosszabban kifejtett, átgondolt érvelést olvashatunk. Így kristályosodnak ki fokozatosan a mártír miniszterelnök politikai nézetei, válik egyértelművé és támogathatóvá álláspontja. Vívódása, a hullámszerűen feltörő remény és reményvesztettség érzése átszövi a napló egészét.

Bár igazáról meg van győződve, Batthyány mégis gyakran eltöpreng, hogy jól tette-e, amit tett, és történhetett volna-e másként. Alapkérdés számára, hogy lelkiismerete tiszta legyen, ezért nem is a bíróság döntése lényeges számára, hanem hogy saját morális elvárásainak megfelelően. S ha kortársairól, harcostársairól beszél, akkor sem teszi ezt bántóan, ha nem minden tekintetben ért velük egyet (például a Habsburgokat detronizáló Kossuthral, akinek a trónfosztás kieroletésével valószínűleg elévülhetetlen érdemei voltak abban, hogy a megtorlás ilyen heves és gyilkos erejű lett).

A tisztességhez való ragaszkodás, az alkotmányosság és törvényesség képezik álláspontjának alapelemeit. És természetesen a nemzeti érdek. („Magyarország az osztrák monarchia része, de nem alárendeltje.”) Érveit azonban meg sem hallgatják, a tényeket eltorzítják, hamis vádak alapján ítélik el. Harca démoni harc, egyenlőtlen küzdelem. Tragédiáját fokozza, hogy még arra sem kap engedélyt a halálos ítélet kimondása után, hogy hitvesétől búcsút vehessen. (Jó érzéssel illeszti be a szövegbe a szerző záró elemként Batthyáynak a kivégzés hajnalán

írott búcsúlevelét feleségéhez, Zichy Antóniához. Ez a levél egyben szívszorító végrendekezés is.)

Szépen felépített, drámaian sűrített könyvet tett az olvasók asztalára Kelemen Erzsébet. Szikrázóan tiszta mondatok, bölcs megfontoltság és igaz érzések. Talán így lehetne összegezni a napló üzenetét esztétikai és morális szempontból. Miként azt Bertha Zoltán találóan megfogalmazta

tanulmányában: „Örök kérdések sajognak itt – s a lehetséges válaszok az olvasók lelkiismeretét is mozgósítják.”

Oláh András

Ébredés